

УДК 811.161.2'1'324'38

СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ДОСВІД УКЛАДАННЯ ЧАСТОТНИХ СЛОВНИКІВ МОВИ ПИСЬМЕННИКА

Соломія БУК

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, e-mail: solomija@gmail.com
Кафедра загального мовознавства*

У статті аналізуються частотні словники мови письменників у чеській, польській, сербській, болгарській та російській лексикографіях. З'ясовано теоретичне значення і практичне застосування ЧС мови письменника. Визначено тенденції їх розвитку у слов'янській лексикографії.

Ключові слова: слов'янська лексикографія, частотний словник, статистична структура тексту, макро- та мікроструктура словника.

Розвиток будь-якої дисципліни вглиб, на думку відомого мовознавця Г.Альтманна, рано чи пізно неминуче стикається з обмеженістю якісних методів, з безпорадністю неточного способу вираження і звертається до використання кількісних¹. Можливо, саме тому в другій половині ХХ–на початку ХХІ ст. значно зріс інтерес мовознавців до створення частотних словників (ЧС), які дають кількісну характеристику тексту, допомагають встановити особливості функціонування в ньому лексичних одиниць, а також статистичні його закони. За характером вибірки ЧС поділяють на ЧС усїєї мови, ЧС певного функціонального стилю, ЧС письменника, ЧС конкретного твору.

Для сучасної лінгвістики характерна посилена увага до проблем особливостей ідіолекту письменників, до багатства та статистичної структури їхніх текстів, що реалізується у частотних словниках.

Частотний словник – це лексикографічна праця, що містить список одиниць підрахунку (здебільшого слів), розташованих за спадом їх частоти вживання в обстежених джерелах. Саме такий ранговий список дає можливість визначити найчастотніші слова та словоформи, обчислити показники покриття тексту, індекси винятковості, концентрації тощо. ЧС письменника перебуває на перетині статистичної та письменницької лексикографії. І хоча більшість типів словників письменницької лексикографії (словник мови письменника, словопоказчик, конкорданс) містить вказівку на кількість вживань лексичних одиниць, все ж з цієї точки зору їх не можна вважати частотними.

Проблему статистичної структури тексту, укладення частотних словників мови письменника й окремих його творів на матеріалі різних мов (англійської, німецької, польської, російської, української) досліджували зарубіжні й вітчизняні мовознавці

¹ Альтман Г. Мода та істина в лінгвістиці // Проблеми квантитативної лінгвістики. Чернівці, 2005. С.3–11.

Г.Альтманн², І.Попеску³, Р.Кьолер⁴, Г.Віммер⁵, Ю.Тулдава⁶, В.Перебийніс⁷, Н.Дарчук⁸, Т.Грязнухіна⁹, М.Муравицька¹⁰, П.Алесеєв¹¹, А.Шайкевич¹², А.Павловський¹³, М.Рушковський¹⁴ та ін. Попри те, що, на думку М.Чоролєєвої, “у слов’янській лексикографії жанр авторської лексикографії” представлений недостатньо¹⁵, у слов’янських країнах виїшла низка ЧС письменника. Слов’янський досвід укладання частотних словників мови письменника об’єктом окремого наукового дослідження ще не був, чим і зумовлено актуальність та новизну запропонованої теми статті.

1. ЧС мови письменника має теоретичне значення й практичне застосування. Те, що словесне наповнення будь-якого достатньо довгого тексту має власну статистичну структуру, доведено ще на початку ХХ ст. Екстраполюючи це правило на словник письменника, можна стверджувати, що в кожного автора існує співвідношення більш і менш частотних лексем. Це співвідношення читач інтуїтивно сприймає як багатий різноманітний чи бідний одноманітний словниковий запас творів. Нижче наведено деякі теоретичні та прикладні аспекти ЧС мови письменника.

1. ЧС письменника (або конкретного його твору) дає інформацію про стилістичні особливості мови письменника на рівні лексики, наприклад, кількість слів із територіальних чи соціальних діалектів, частоту їх вживання тощо. Скажімо, А.Белій уклав частотні списки іменників, прикметників та дієслів на позначення сонця, місяця, неба, повітря, води в поезіях О.Пушкіна, Є.Баратинського і Ф.Тютчева. Відкинувши слововживання, характерні для усіх трьох поетів, й оперуючи рештою з них, він показав особливості сприйняття природи кожним із поетів¹⁶.

2. ЧС визначає багатство словника письменника. Часто науковці (як літературознавці, так і мовознавці) у дослідженнях оперують такими фразами: “лексика цього письменника багатша за лексику іншого”, “цей письменник використовує більше епітетів, ніж той” та ін. Ці твердження залишаються непереконливими, необґрунтованими до того часу, поки не здійснено конкретних досліджень, зокрема порівнянь співвідношення

² Wimmer G., Altmann G., Hřebíček L., Ondrejovič S., Wimmerová S. Úvod do analýzy textov. Bratislava, 2003.

³ Popescu I.I., Altmann G. Some aspects of word frequencies // Glottometrics. №13. 2006. P.23–46.

⁴ Köhler R., Altmann G. Aims and Methods of Quantitative Linguistics // Problems of Quantitative Linguistics. Chemnitz, 2005. P.12–42.

⁵ Wimmer W., Altmann G. Review Article: On vocabulary richness // Journal of Quantitative Linguistics 1999. Vo.6. No. 1. P.1–9.

⁶ Тулдава Ю.П. Проблемы и методы квантитативно-системного исследования лексики. Таллин, 1987.

⁷ Перебийніс В.С. Статистичні методи для лінгвістів: Навчальний посібник. Вінниця, 2002; Перебийніс В.С. Частотний словник // Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В.М.Русанівський та інші. Київ, 2000. С.790; Перебийніс В.С., Муравицька М.П., Дарчук Н.П. Частотні словники та їх використання. Київ, 1985. 204 с.; Статистичні параметри стилів / За ред. В.С.Перебийніс. Київ, 1967.

⁸ Дарчук Н.П. Статистичні характеристики лексики як відображення структури тексту // Мовознавчі студії. Київ, 1976. С.97–102.

⁹ Дарчук Н.П., Грязнухіна Т.О. Частотний словник сучасної української публіцистики // Мовознавство. 1996. №4–5. С.15–19.

¹⁰ Муравицька М.П. Статистичні лінгвістичні дослідження та їх розвиток в українському мовознавстві // Мовознавство. 1967. №5. С.47–58.

¹¹ Alekseev P.M. Frequency dictionaries // Quantitative Linguistics : ein internationales Handbuch = Quantitative linguistics : an international handbook / edited by Reinhard Köhler, Gabriel Altmann, Rajmund G. Piotrowski. Berlin – New York, 2005. P.312–324; Алесеєв П.М. Частотные словари: Учебное пособие. Санкт-Петербург, 2001.

¹² Шайкевич А.Я. О статистическом словаре языка Достоевского // Русский язык в научном освещении. Москва, 2001. № 2. С.122–149; Шайкевич А.Я. Количественные методы в языкознании // Лингвистический энциклопедический словарь / Ред. Н.Л.Ярцева. Москва, 1990. С.231–232.

¹³ Pawłowski A. Metody kwantytatywne w sekwencyjnej analizie tekstu. Warszawa, 2001.

¹⁴ Ruszkowski M. Statystyka w badaniach stylistyczno-składniowych. Kielce, 2004.

¹⁵ Чоролєєва М. История и современное состояние болгарской лексикографии // Теория и история славянской лексикографии. Москва, 2008. С.59.

¹⁶ Баевский В.С. Справочные труды по поэзии Пушкина и его современников. [Цит. 03 січня 2006]. Доступно з <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v91/v91-065-.html?cmd=p.htm>>.

частин мови у творах певного письменника з аналогічним співвідношенням у творах іншого, а також таких статистичних характеристик лексику, як багатство словника, індекс винятковості, індекс концентрації тощо.

3. ЧС письменника дає змогу простежити, як з роками відбувається **еволюція мови** письменника, коли з'являються нові слова та вирази і зникають старі. Це, зокрема, уможливило встановити приблизний час написання творів, які не мають точного датування.

4. ЧС письменників допомагають **ідентифікувати авторство** творів чи їх фрагментів, оскільки кожен автор має свої так звані “улюблені” слова чи конструкції, які в його творчості є найбільш частотними. І, навпаки, можна визначити ті слова, які не функціонували в суспільстві у період його діяльності, а отже, не могли бути використаними в його творах.

5. На основі порівняння ЧС різних стилів, письменників тощо можна з високою ймовірністю визначити **лексичну основу мови**, тобто об'єктивно найчастотніші слова, які доцільно насамперед рекомендувати для вивчення певної мови як іноземної. У сучасній українській лексикографії автори, послугуючись назвою “найуживаніша лексика”, часто не вказують принципів відбору слів до словника, добираючи лексеми інтуїтивно (наприклад, словник І.Сахно, М.Сахно¹⁷).

6. На основі зіставлення частотних словників письменників-сучасників можна виявити винятково цінний матеріал для реконструкції **особливостей мовлення певного періоду**. Так, повний частотний словник творів І.Франка дасть неоціненну інформацію для укладання словника української мови зламу ХІХ–ХХст. на зразок “Словника української мови ХVІ–першої пол. ХVІІ ст.”¹⁸.

Оскільки комп'ютер полегшує опрацювання текстової інформації, можна зауважити тенденцію завершувати дослідження творчості видатних особистостей укладанням словника їхньої мови, у тому числі частотного. Такими лексикографічними працями увінчалось, наприклад, різноаспектне вивчення творчості російського філософа М.Бердяєва¹⁹, українських поетів І. Величковського²⁰, В.Самійленка²¹ та ін.

Практика укладання ЧС мови письменника існує й у багатьох слов'янських країнах.

Так, у **чеській лексикографії** вийшли друком ЧС К.Чапека, Б.Грала, О.Бжезні²². Серію корпусних публікацій у Чехії під назвою “Корпусна лексикографія” відкрив словник мови К.Чапека²³. У ньому здійснено комплексний аналіз ідіолекту письменника, викладено фонологічні, морфологічні, словотворчі особливості його мови, фразеологізми та ідіоми, авторські метафори. Укладено й ЧС К.Чапека (з окремим списком *haraх legomena*), на основі якого обчислено також низку статистичних параметрів лексику письменника, які неможливо було отримати традиційним ручним способом опрацювання тексту, а саме: обсяг тексту у словоформах, обсяг словника у лексемах, багатство словника, кількість слів за частинами мови, розподіл слів за жанрами та роками тощо. Словник доповнено диском з електронним корпусом усіх творів письменника, що заохоче та значно спрощує реципієнтові власні дослідження мови письменника.

¹⁷ Сахно І.П., Сахно М.М. Словник сполучуваності слів української мови (найуживаніша лексика). Дніпропетровськ, 1999.

¹⁸ Словник української мови ХVІ–першої пол. ХVІІ ст. / НАН України, Ін-т українознавства ім.І.Крип'якевича. Вип. 3. Львів, 1996.

¹⁹ Дяченко Г.В. Символ у філософському дискурсі М.Бердяєва: лінгвокогнітивний аспект: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.02; Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського. Сімферополь, 2008.

²⁰ Бадрак Б.М. Творчість Івана Величковського. Тематика, барокова образність: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. Київ, 2005.

²¹ Малахова О.А. Мовна модель поетичного світу В.Самійленка: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. Харків, 2007.

²² Holman P. Frekvenční slovník básnického díla Otokara Březiny (něm. s tit. Frequenzwörterbuch zum lyrischen Werk von Otokar Březina, 2 sv. Köln am Rhein – Weimar – Wien, 1993.

²³ Slovník Karla Čapka / Hl. ed. F. Čermák. Praha, 2007.

В.Цврчек та Ф.Чермак уклали словник мови номінанта Нобелівської премії 1994 р. Б. Грабала²⁴. У ньому зроблено спробу всебічного опису лексики письменника, особливостей його морфології, фразеології, а також статистичних аспектів його творчості. У словнику представлено також добірку оригінальних ідей та висловлень письменника. До лексикографічної праці додано диск, що містить повний корпус його текстів, набір програм, які його обслуговують, конкорданс, а також ЧС.

У **польській лексикографії** вийшов ЧС поезії, прози та драми письменника початку ХХ ст. Кшистофа Бачинського²⁵, який уклав М.Баловський, та дещо несподіваний своїми джерелами ЧС польських рокових текстів (укладачі К. Шимоняк, Т.Згулка, Г. Згулкова)²⁶, що охоплює твори багатьох авторів (див. рецензію на нього²⁷). З останньої книги дізнаємось, що найбільш уживаним словом в авторів рокових текстів є *nie* ‘ні’ із частотою 2795, а ранг 100 має *niebo* ‘небо’ (139), для порівняння *piekło* ‘пекло’ має ранг 316 із частотністю 43. Найчастотніші іменники тут *dzień* ‘день’, *świat* ‘світ’, *czas* ‘час’, *ludzie* ‘люди’, *życie* ‘життя’, а кількісно домінуючі дієслова – *być* ‘бути’, *mieć* ‘мати’, *chcieć* ‘хотіти’, *wiedzieć* ‘знати’, *móc* ‘могти’ і *żyć* ‘жити’. Цей обсяг лексем виникає з тенденції до об’єднання явищ реальності в глобальні загальні і легкі для сприйняття категорії.

Кількісній інтерпретації тексту письменників присвячено також низку теоретичних праць Я.Самбор²⁸, А.Павловського²⁹, М.Рущковського³⁰, Я.Рибіцького³¹ та інших польських мовознавців.

У **сербській лексикографії** з метою укладення великого частотного словника сучасної сербської мови поетапно реалізовано проект створення ЧС відібраних творів: чотирьох апостолів³², М.Павича³³, С.Велмар-Янкович³⁴, Д.Албахарія³⁵, М.Данойлича³⁶.

Першою працею, присвяченою частотності у сербській прозі, є словник чотирьох книг Нового Заповіту (Матея, Марка, Луки, Йоана), яка містить частотний та алфавітно-частотний списки, **найчастотніші слова, ідіосинкретичні слова (ті, що вжиті у тексті раз) і розподіл слововживань та лематизованих слів за частинами мови**.

Друга книга присвячена “Хозарському словнику” Мілорада Павича. Вона містить опис проекту створення ЧС і його функцій у дослідженні мови. У ній представлено статистичну структуру тексту, частотний словник **слововживань та лематизованих слів**, алфавітно-частотний список і перелік перших 100 найчастотніших слів кожної частини мови, список *haraх legomena* (слова, що трапились у тексті один раз).

ЧС романів “Бездня” Світлани Велмар-Янкович, “Мама” Давіда Албахарія, “Визволителі і зрадники” Мілорада Данойлича укладено на основі відповідних електронних корпусів текстів за методологією, спільною для двох попередніх лексикографічних

²⁴ Cvrček V., Čermák F. Slovník Bohumila Hrabala. Praha, 2009. + CD

²⁵ Balowski M. Lista frekwencyjna poezji, prozy i dramatu Krzyszofa Kamila Baczyńskiego. Prochowice, 1997.

²⁶ Zgólkowa H., Zgółka T., Szymoniak K. Słownictwo polskich tekstów rockowych. Listy frekwencyjne. Poznań, 1991.

²⁷ Gladney F. Y. // Slavic Review. 1993. V. 52. No 4. P.881–883.

²⁸ Sambor J. Badania statystyczne nad słownictwem (na materiale Pana Tadeusza). Wrocław, 1969.

²⁹ Pawłowski A. Metody kwantytatywne w sekwencyjnej analizie tekstu. Warszawa, 2001.

³⁰ Ruszkowski M. Statystyka w badaniach stylistyczno-składniowych. Kielce, 2004.

³¹ Rybicki J. Stylometria komputerowa w służbie tłumacza (na przykładzie własnych przekładów) // Rocznik przekładoznawczy: Studia nad teorią, praktyką i dydaktyką przekładu. 2007–2008. № 3/4. S.169-179.

³² Vasić S. Frekvencijski rečnik srpske proze rečnik četiri jevanđelista. Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 1996.

³³ Vasić S. Polazne osnove novije srpske proze. Knjiga II. Hazarski rečnik Milorada Pavića: frekvencijski rečnik. Beograd, 1998.

³⁴ Vasić S. Polazne osnove novije srpske proze frekvencijski rečnik romana Bezdn Svetlane Velmar-Janković. Beograd, 2000.

³⁵ Vasić S. Polazne osnove novije srpske proze frekvencijski rečnik romana Mamac Davida Albaharija. Beograd, 2001.

³⁶ Vasić S. Polazne osnove novije srpske proze frekvencijski rečnik romana Oslobođioci i izdajnici Milorada Danojlića. Beograd, 2002.

праць. Тут подано статистичний аналіз мови романів, проаналізовано обсяг їх слововживань та слів у початковій формі, різноманітність їхньої лексики, покриття тексту та дистрибуцію лексичних одиниць тощо. До цих словників додано їх електронну версію на CD. Видання супроводжуються ґрунтовними вступними статтями, таблицями та графіками, що спрощує сприйняття статистичного аналізу лексики.

ЧС творів сербського письменника Тодора Манойловича у книжковому і в електронному варіантах³⁷ також укладено з використанням комп'ютерних технологій на матеріалі електронного корпусу його текстів³⁸.

У Болгарії склалася подібна практика укладання ЧС мови письменника. Аналогічну до попередньо проаналізованих словників макро- та мікроструктуру має укладений колективом лінгвістів ЧС поезії болгарського письменника Н.Вапцарова, що вийшов у 1996 р. у Велико Тирново³⁹. Дещо пізніше побачив світ загальний ЧС болгарської поезії, що охоплює творчість декількох авторів⁴⁰.

Російська лексикографія віддавна проявляла посилений інтерес до письменницької лексикографії, зокрема до ЧС письменника. Так, нещодавно вийшла антологія, де зібрано усі словники мови російських письменників XIX–XX ст.⁴¹; у наукових часописах та збірниках постійно з'являються як аналітичні статті, присвячені цій проблематиці⁴², так і публікації, що аналізують статистичні характеристики тексту окремого твору чи автора⁴³.

³⁷ Kostic A., Milin P. Frekvencijski rečnik Todora Manojlovića. Knjiga 1, 2. Zrenjanin, 2005. + CD.

³⁸ Milin P., Lacmanović D., Kostić A. Elektronski korpus Todora Manojlovića. Zrenjanin, 2005.

³⁹ Честоген речник на Вапцаровата поезия / Авт. кол.: Г.В.Крилова, А.А.Азарова, Е.А.Захаревич и др. Велико Търново, 1996.

⁴⁰ Густавсон С. и др. Фреквентен речник на българския поетически книжовен език. София, 1999.

⁴¹ Русская авторская лексикография XIX–XX веков. Антология / Сост.: Е.Л.Гинзбург, Ю.Н.Караулов, Л.Л.Шестакова; Отв.ред. Ю.Н.Караулов. Москва, 2003.

⁴² Гаспаров Б.М., Гаспарова Э.М., Мицц З.Г. Статистический подход к исследованию плана содержания художественного текста // Учен. зап. Тартуск. ун-та. Вып. 284 Тарту, 1971: Тр. по знаковым системам. 5. С.288–309; Шульская О.В. К вопросу о применении статистических данных в исследовании поэтического идиолекта (на материалах поэзии А.Межирова) // Слово в русской советской поэзии. Москва, 1975. С.205–224; Каджазнули Л.К. Статистический анализ индивидуального стиля. Москва, 1980; Карпова О.М. Частотный словарь писателя как инструмент стилистического анализа художественного текста // Анализ стилей художественной и научной литературы. Ленинград, 1990. С.11–18; Шайкевич А. Я. Компоненты речевой характеристики персонажей (анализ индивидуальных статистических словарей) // Филологический сборник. Москва, 1991. С.393–401; Фоменко И.В. Частотный словарь и интерпретация художественного текста // Лингвистика и поэтика: преодоление границ. Памяти Натальи Алексеевны Кожевниковой: сб. науч. тр. Москва – Тверь, 2008. С.50–64; Мухин М. Ю. Частотный спектр как вид представления концептуальной системы автора // MegaLing2008 Горизонты прикладной лингвистики та лінгвістичних технологій. Сімферополь, 2008. С.73–74.

⁴³ Фрумкина Р.М. Статистическая структура лексики Пушкина // Вопросы языкознания. 1960. №3. С.78–81; Лятина А.М. Опыт статистического анализа языка писателя (По материалам частотного словаря “Поднятой целины”). Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1968; Шайкевич А. Я. Персонажи романа “Идиот” в лингвостатистическом освещении // Достоевский и современность. Материалы IX Международных Старорусских чтений 1994. Новгород 1995. С. 214–216; Фоменко И.В. Частотный словарь как основа интерпретации романа Л. Достоевского “Город Эни” // Добычинский сборник-3. Даугавпилс, 2001. С. 98–107; Шайкевич А.Я. О статистическом словаре языка Достоевского // Русский язык в научном освещении. Москва, 2001. №2. С.122–149.

Об'єктом статистичного лексикографічного опису стала творчість О.Пушкіна⁴⁴, О.Блока⁴⁵, А.Ахматової⁴⁶, Д.Мамина-Сибіряка⁴⁷, Л.Толстого⁴⁸, М.Лермонтова⁴⁹, М.Горького⁵⁰, О.Грибоедова⁵¹, Б.Пастернака⁵², А.Чехова⁵³, О.Твардовського⁵⁴, Л. Андрєєва⁵⁵, А.Вознесенського⁵⁶, О.Мандельштама⁵⁷, Ф.Тютчева⁵⁸ та інших письменників. Ці праці в основному мають класичну для такого типу словників структуру: вступну статтю, принципи укладання, правила користування словником, список лексем (і) словоформ за спадом частот й алфавітно-частотний список. Як правило, вони супроводжуються також даними про кількість слововживань, обсяг словника лексем та словоформ, покриття тексту, індекси різноманітності та концентрації тощо. Новіші ЧС використовують досвід попередніх словників, їх уже укладено з використанням комп'ютерних програм та електронних корпусів текстів. Часто комплексні словники мови письменника містять, зокрема, й ЧС його творів, наприклад, словник мови О.Грибоедова⁵⁹.

Особлива увага у цьому плані приділена доробку Ф.Достоевського. 1998 р. вийшов диск "Ф.М.Достоевский. Тексты. Исследования. Инструментарий. (1998)", підготовлений Інститутом російської мови РАН, що містить ЧС до художніх творів письменника. ЧС його публіцистики доступний в Інтернеті⁶⁰. 2003 р. надруковано Статистичний словник його мови⁶¹.

Це унікальний за реалізацією проект, що містить найрізноманітніші кількісні дані у таблицях та графіках. Так, для кожної лексеми тут подано як сумарну її частотність, так і частотність за стилями, в яких писав Ф.Достоевський: художня література, критика, листи. Для полегшення процесу порівняння цих чисел представлено таблицю відносних частот, а також введено спеціальну міру оцінки статистичної значущості реальних частот.

⁴⁴ Материалы к частотному словарю языка Пушкина. Проспект. Москва, 1963; *Баевский В.С.* Справочные труды по поэзии Пушкина и его современников. [Цит. 03 січня 2006]. Доступно з <<http://feb-web.ru/feb/pushkin/serial/v91/v91-065-.html?cmd=p.htm>>.

⁴⁵ Частотный словарь "Стихов о Прекрасной даме" А.Блока / Сост. З.Г.Миниц, Л.А.Аболдуева, О.А.Шишкина // Учен. зап. Тартуск. ун-та. Вып. 198. Тарту, 1967. С.224–316; Частотный словарь "Первого тома" лирики А. Блока / Сост. З.Г.Миниц, О.А.Шишкина // Учен. зап. Тартуск. ун-та. Вып. 284. Тарту, 1971. С.310–332.

⁴⁶ Частотный словарь сборника "Anno Domini" Анны Ахматовой / Сост. Т.Цивьян // Учен. зап. Тартуск. ун-та. Вып. 198. Тарту, 1967. С.180–208.

⁴⁷ *Генкель М.А.* Частотный словарь романа Д.Н.Мамина-Сибіряка "Приваловские миллионы". Пермь, 1974.

⁴⁸ *Великодворская З.Н. и др.* (ред.) Частотный словарь романа Л.Н.Толстого "Война и мир". Тула, 1978.

⁴⁹ Частотный словарь языка М.Ю. Лермонтова // Лермонтовская энциклопедия. Москва, 1981. С.717–774.

⁵⁰ *Алексеев П.* Частотный словарь автобиографической трилогии М.Горького. Санкт-Петербург, 1996.

⁵¹ Алфавитно-частотный и частотный словари языка комедии А.С.Грибоедова "Горе от ума" / Сост. А.В.Королькова. Смоленск, 1996.

⁵² *Романова И.В.* Частотный словарь "Стихотворений Юрия Живаго" Б.Л.Пастернака // Русская филология: Учен. зап. Смоленск, 1997. Вып.3. С.28–55.

⁵³ *Гребенников А.О.* Частотный словарь рассказов А.П.Чехова / Под ред. Г.Я.Мартыненко. Санкт-Петербург, 1999.

⁵⁴ *Шаповалов Б.С.* Частотный словарь послевоенной лирики А.Т. Твардовского // Русская филология. Учен. зап. Смоленск. пед. ун-та. 1999. Смоленск, 1999. С.206–248.

⁵⁵ *Гребенников А.* Частотный словарь рассказов Л.Н.Андреева / Под ред. Г.Я.Мартыненко. Санкт-Петербург, 2003.

⁵⁶ *Баевский В.С.* Частотная структура лексики А.Вознесенского ("Антимиры", лирика) // Русская авторская лексикография XIX – XX веков / ИРЯ им. В.В.Виноградова РАН. Москва, 2003. С.111–112.

⁵⁷ Частотный словарь лирики О. Мандельштама: субъектная дифференциация словоформ. Ижевск, 2003.

⁵⁸ *Егоров Б.* Частотный словарь лексики Тютчева и его поэтическое мировоззрение // Тютчевский сборник. К двухсотлетию со дня рождения / Pod red. D. Piwowarskiej i W. Szczukina. Kraków, 2004. С.234.

⁵⁹ Словарь языка А.С. Грибоедова. Т.1: А-3 / Сост. А.Е.Поляков. Москва, 2008.

⁶⁰ Частотный словарь-конкорданс публицистики Ф.М.Достоевского. Доступно з <<http://dostoevskii.karelia.ru/principis.phtml>>

⁶¹ *Шайкевич Я., Андриющенко В.М., Ребецкая Н.А.* Статистический словарь языка Достоевского. Москва, 2003.

Для деяких частотних лексем запропоновано таблицю розподілу їх за періодами творчості письменника, що дає цінний матеріал для вивчення еволюції його лексики. Інші таблиці, скажімо, “Частота деяких бінарних сполучень слова *ДО*” або “Текстуальні зв'язки слів”, дають багатий матеріал для вивчення комбінаторики слів у тексті. На цьому матеріалі здійснено низку статистичних досліджень лексики письменника⁶².

В описаному різноманітті ЧС, мов, авторів і творів, до яких їх укладено, реалізуються диференційний та інтегральний аспекти дослідження слов'янських письменницьких ідіолектів у статистичному ключі. Також у цьому можна вбачати підтвердження однієї з важливих тенденцій світового словникарства – лексикографічної параметризації, тобто, прагнення подати у формі словника результати усіх напрямів лінгвістики.

На основі проаналізованого матеріалу можна визначити загальні тенденції розвитку ЧС у слов'янській лексикографії:

- 1) використання для укладення ЧС електронних корпусів текстів;
- 2) застосування у процесі укладання ЧС комп'ютерних програм опрацювання тексту;
- 3) подання не тільки частотних списків лексики, а й їх інтерпретації, зокрема, визначення таких статистичних характеристик, як обсяг тексту у слововживаннях, величина словника словоформ та слів, багатство словника, індекси різноманітності та концентрації тощо;
- 4) представлення засобів наочності у вигляді таблиць, схем, графіків, діаграм тощо;
- 5) доповнення паперового варіанта ЧС диском із електронною версією лексикографічної праці;
- 6) розміщення ЧС у мережі Інтернет із вільним доступом до них.

З метою всебічного кількісного та якісного опису авторського стилю у ЧС мови письменника мовознавці вводять нові параметри, наприклад розподіл слів за періодами творчості та жанрами.

Отже, ЧС мови письменника, що акумулює всю лексику заданих творів автора, є одночасно і результатом здійсненого аналізу, й інструментом для подальших лінгвістичних досліджень.

SLAVIC EXPERIENCE OF COMPILING A FREQUENCY DICTIONARY OF WRITER'S LANGUAGE

Solomiya BUK

*The Ivan Franko National University in Lviv
1, Universytetska Str. Lviv, 79000, e-mail: solomija@gmail.com
Department for General Linguistics*

In the article, the frequency dictionaries of writer's language are analyzed in Czech, Polish, Serbian, Bulgarian, and Russian lexicography. The theoretical significance as well as practical application of writer's language frequency dictionary are established. The tendency of their development in Slavic lexicography is generalized.

Key words: Slavic lexicography, frequency dictionary, statistical structure of text, macro- and micro-structure of a dictionary.

⁶² Див., зокрема, *Шайкевич А. Я.* Дифференциальные частотные словари и изучение языка Достоевского (на примере романа “Идиот”) // Слово Достоевского. Москва, 1996. С.195–253; *Шайкевич А. Я.* О статистическом словаре языка Достоевского // Русский язык в научном освещении. Москва, 2001. № 2. С.122–149.

СЛАВЯНСКИЙ ОПЫТ СОСТАВЛЕНИЯ ЧАСТОТНЫХ СЛОВАРЕЙ ЯЗЫКА ПИСАТЕЛЯ

Соломія БУК

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, Львов, 79000, e-mail: solomija@gmail.com
Кафедра общего языкознания*

В статье анализируются частотные словари языка писателей в чешской, польской, сербской, болгарской и русской лексикографиях. Определено теоретическое значение и практическое применение ЧС языка писателя. Раскрыта тенденция их развития в славянской лексикографии.

Ключевые слова: славянская лексикография, частотный словарь, статистическая структура текста, макро- и микроструктура словаря.

Стаття надійшла до редколегії 15.06.2010
Прийнята до друку 07.07.10